

Datum: 20.05.2018
Medij: Blic
Rubrika: Ljudi
Autori: Marko Tašković
Teme: Vojska Srbije

Napomena:
Površina: 1241
Tiraž: 50000

Naslov: Austrijanka koja je od ustaša spasla 10.000 srpske dece

Strana: 1,12,13

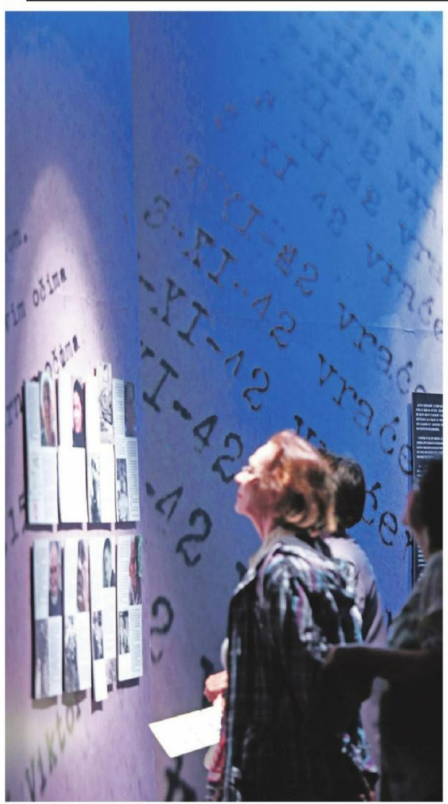
Datum: 20.05.2018
 Medij: Blic
 Rubrika: Ljudi
 Autori: Marko Tašković
 Tema: Vojska Srbije

Napomena:
 Površina: 1241
 Tiraž: 50000

Naslov: Austrijanka koja je od ustaša spasla 10.000 srpske dece

Strana: 1,12,13

HEROJI

IZLOŽBA I DOKUMENTARAC RTS-A O HUMANOSTI AUSTRIJANKE TOKOM DRUGOG SVETSKOG RATA

Spasla 10.000 dece iz ustaških logora

MARKO TAŠKOVIĆ

Čak 10.000 mališana, tokom Drugog svetskog rata, iz ustaških logora smrti spasla je Dijana Budisavljević, glavna junakinja izložbe i dokumentarnog filma "Dijanina deca".

Austrijanka ogromnog srca udata za srpskog hirurga je, može se reći, i koautorka ove izložbe pošto posetioci Velike galerije Doma vojske imaju priliku do 14. juna da vide njene fotografije i revnosne dnevničke beleške o mnogim

malim herojima. Velika galerija postaje skućena, zagušljiva, teskobna već pri prvom ljudskom pogledu

na sve tragove jeze, muke i patnje koje su proživeli tek prohodali zatočenički logora u Jasenovcu, Sisku, Gornjoj Reci, Jastrebarskom... Najzaslužnija što će Dijaninu dokumentaciju i humanost spoznati šira javnost je Sladana Zarić, urednica RTS-a i tvorac izložbe i filma.

Za projekat o Dijani Budisavljević sam se odlučila jer sam smatrala da cela ta neverovatna priča spasavanja dece nije dovoljno

poznata u Srbiji. Zato sam se odlučila da to ne bude samo dokumentarni film, već da uradimo i izložbu i na taj način celu priču na više nivoa i na različite načine približavamo publici. To što o Dijani i njenim saradnicima nismo znali do sada, to je deo političkih promena i političkog tumačenja vremena u kojem se ovde živelo, a rekla bih i dalje se živi. Za akciju spasavanja jasenovačke dece znalo se odmah posle Drugog svetskog rata. Ona se tada pripisivala komunističkoj partiji. Nesumnjivo je da je u celoj akciji spasavanja učestvovali i Dijanini saradnici koji su bili komunisti. Na primer, Tatjana Marinić koja je bila u logoru u selu Reka kraj Jastrebarskog je bila prva ministarka komunističke Hrvatske, ali glavnu inicijativu i glavnu organizaciju akcije spasavanja radila je Dijana Budisavljević - ističe Zarić.

Naravno, iskrivljeno tumačenje Dijaninog herojstva prisutno je i danas, pogotovo u regionu.

Danas u Hrvatskoj akciju Dijane Budisavljević, akciju spasavanja srpske dece, pripisuju nadbiskupu Alojziju Stepincu, što je zaista nedopustivo. On jeste, putem "Karitasa", bio deo te akcije ali se u celu priču uključio suviše kasno. U susretima sa Dijanom (ona navodi u dnevniku da se sa nadbiskupom Stepincem sastala pet do šest puta) on je negirao da ima bilo kakav uticaj na ustaše i da ne može nikako da joj pomogne. Kada je Dijana uspela srpsku decu da izvuče iz Jasenovca, da ih naknadno transportuje iz jezivih uslova u logoru u Sisku i Gornjoj Rijeci, Stepinac se onda početkom 1943. uključuje u akciju, u procesu koji su nazvali kolonizacija. I tada su srpska deca mogla da budu data samo hrvatskim hraniteljskim porodicama na odgajanje. Ja sam u Zagrebu pronašla i fotografije iz sredine 1943. godine koje čak pokazuju trenutak kada nadbiskup Alojzije Stepinac pokatoličava srpsku decu

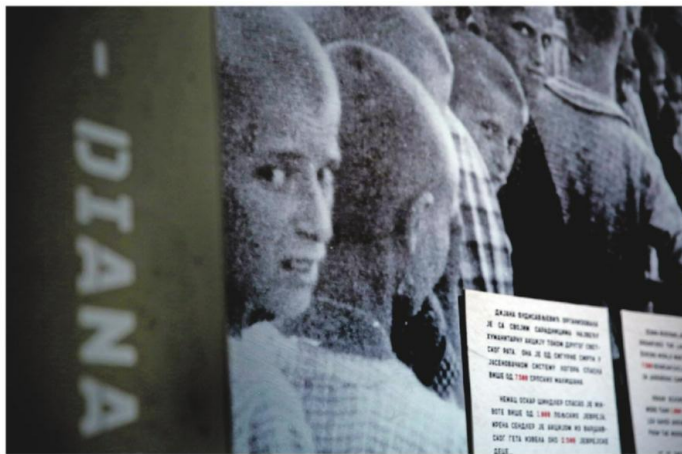
Na jesen dve serije

- Dokumentarni film u trajanju od 90 minuta biće premijerno prikazan na Prvom programu RTS-a 23. maja u 21 sat. Na jesen ćemo na RTS-u prikazati i dve serije u trajanju od po 55 minuta. U filmu će gledaoci moći da se upoznaju sa Dijaninom decom, da prate njihovu sudbinu i put spasavanja. Ideja mi je bila da kroz pojedinačne priče celu tu akciju učinim humanijom i razumljivijom. Nisam želela da pričam o transportnim brojevima već o ljudskim sudbinama. O samoj akciji govore sem Dijanine dece i srpski, austrijski i hrvatski istoričari. Snimano je na autentičnim lokacijama na kojima su bila Dijanina deca, od logora u Jasenovcu i Staroj Gradiški do logora u Gornjoj Rijeci, Jastrebarskom i institucija u Zagrebu. Film obiluje i brojnim fotografijama i video arhivskim materijalom - ističe Zarić.

DIJANA JE AUSTRIJANKA IZ INSBRUKA, A KAO MLADA UDALA SE ZA SRPSKOG LEKARA JULIJA BUDISAVLJEVIĆA

u logoru u Jastrebarskom. Tako da u njegovu iskrenu nameru da pomogne srpskoj deci ja baš i ne verujem. On jeste učestvovao u samoj akciji, ali sa vrlo evidentnim interesom – naglašava Zarić.

Dijanina deca danas su bake i deke od 75 do 85 godina i što je najlepše žive tu, pored nas u Beogradu, Banjaluci ili i dalje u Zagrebu, Sisku...

– Ne mogu da kažem tačno koliko je dece Dijana spasila, jer je originalna Dijanina kartoteka oduzeta i mi je danas nemamo. Na osnovu podataka Crvenog krsta koji je beležio transportne liste i broj dece koji je transportovan železnicom, možemo da kažemo da je Dijana iz Jasenovca spasla oko 7.500 dece, da je naknadnom akcijom iz Siska i Gornje Rijeka transportovala nešto više od 2.500 dece, a da je ukupno popisala 12.000 dece od kojih nisu sva deca srpska, veću to deca koja su se tokom rata našla u Zagrebu bez roditelja. To su

svakako mogla da budu i deca hrvatske ili bošnjačke nacionalnosti. Teško je reći i koliki broj dece je umrlo – objašnjava Zarić.

Koliki god bila heroj Dijana je bila “samo” čovek.

– Dijana je oduzimanje kartoteke veoma teško podnela. Ona je inače tokom Drugog svetskog rata

**Dijana je
popisala
12.000
zatočene dece
u logorima**

i svih strahota stradanja i zločina koje je videla, doživela tri nerva sloma. Onda kada je deci spasla živote, ona je nastavila akciju tako što je majke spasavala sa decom. Osim što im je sačuvala živote, Dijana je želela i da im očuva identitet odnosno da ih vrati u biološku porodicu. Dijana je imala spisak na kome se navodilo u koju porodicu je

dete dato na odgajanje tako da je tokom rata spajala majke i očeve koji su bili u logorima u Nemačkoj sa decom. Majke bi pisale Crvenom krstu, Crveni krt Dijani i ona je ostvarivala kontakte. Zahvaljujući tim kontaktima ali spiskovima i kartoteci koju je vodila većina Dijanine dece je posle rata vraćena biološkim porodicama – kaže Zarić.

Međutim, smatra se da je hiljadu do dve hiljade dece izgubilo identitet.

– Dijana je na početku svu decu koju je uzimala od majki popisivala, uzimala podatke o imenu majke, oca, sela iz koga dete potiče. S obzirom na to da je to bila akcija pojedinačaca i da su u jednom danu iz logora preuzimali i po hiljadu do dve hiljade dece oni su deci kartone sa podacima stavljali oko vrata. Ustaše, koje su nevoljno pristale na ovu akciju pod pritiskom Nemaca, su danima transportovali decu u vozovima. Iako mi pričamo o rastojanju od 50 do 100 kilometara, deca su vozom bez hrane i vode transportovana danima. A tu je bilo beba i male dece. Deca su jela kartone, kidala ih nevoljnim pokretima i onda se desilo da su Dijanini saradnici imali transportne liste imena deca koja su preuzeta, ali nisu znali ko je koje dete po dolasku u Zagreb. U kasnijoj fazi transporta deca su dobijala metalne medaljone oko vrata sa transportnim brojem. Za tu decu možemo da kažemo da su uspela da sačuvaju svoj identitet. Naravno, problem identiteta javio se samo kod male dece, koja nisu znala da govore, dece starosti od tek rođenih beba pa do tri godine starosti. Deca su u hrvatskim hraniteljskim porodicama prošla veoma različito. Neki se tog perioda sećaju sa strašnom gorčinom i tugom. Tretirani su kao sluge, spavali u šali, jeli sa poda. Drugi su pak prošli kao da su u svojoj porodici. Neka od te dece su pokatoličena, neka ne – ističe Zarić.

Orden “Carica Milica”

Dijana je rođena 1891. godine u Innsbuku u imućnoj austrijskoj trgovačkoj porodici Obekser. Udala se za hirurga srpskog porekla Julija Budisavljevića koji je u Innsbuku bio na specijalizaciji i radio u lokalnoj bolnici. Potom su se sa dve ćerke preselili u Zagreb gde je Julije bio šef hirurške klinike Medicinskog fakulteta. Dijana je posthumno odlikovana zlatnom medaljom „Miloš Obilić“ za ispoljenu hrabrost i dela ličnog herojstva. Prvi je nosilac novoustanovljenog odlikovanja Srpske pravoslavne crkve „Carica Milica“ (2011), za plemenitost i humanitarni rad. U rodnom Innsbuku 2011. godine dodeljen joj je Orden II reda.

– Dijana posle rata i oduzimanja kartoteke nije o akciji spasavanja srpske dece nikada više pričala, čak ni svojim najbližima. Dijanina unuka, Silvija Sabo, koja je pre desetak godina i objavila dnevnik, o tome ništa nije znala. Dokumentaciju je sasvim slučajno našla posle bakine smrti. Kopija dokumentacije koju Silvija poseduje nalazi se u Beogradu u Muzeju žrtava genocida, kao deo zaostavštine Dragoja Lukića kojem je pre poslednjih ratova devedesetih godina Silvija dala celu dokumentaciju akcije Dijana Budisavljević. Deo dokumentacije nalazi se i u Zagrebu gde se u arhivima mogu naći originalni kartoni pojedinih institucija gde su deca bila smeštena kao i delovi kopije Dijanine kartoteke koja je sačuvana, ali koja nije kompletna. Originalne Dijanine kartoteke za sada nema – naglašava Zarić.